

เปรียบเทียบพรหมตามคติพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
COMPARISON OF BRAHMA ACCORDING TO THERAVADA BUDDHISM AND
BRAHMAN-HINDUISM

พระวรวุฒิ วิสุทธิเมธี (โอทอง)

PhraWorawut Wisutthimethi (Othong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, PhraNakhonSiAyutthaya

Corresponding author, e-mail: warawut19952538@G-mail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 27 มิถุนายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 2 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบพบว่า โดยมีนัยที่เหมือนกัน คือ พรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นเทพเหมือนกัน เสวยสุขอยู่ในวิมานเหมือนกัน มีพรหมโลกเป็นที่อยู่เหมือนกัน มีอานุภาพเหมือนกัน มีรัศมีกายสว่างไสวเหมือนกัน มีรูปกายเหมือนกัน มีลักษณะภายนอกเหมือนกัน มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายเหมือนกัน มีนัยที่ต่างกัน คือพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ เป็นเทพแห่งความเมตตา เป็นผู้สร้างทุกสิ่งในสามโลก มีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น กำเนิดขึ้นมาเอง มีพระวรกายสี่แดง มีสี่พระพักตร์ มีแปดพระกร แต่ละพระกรถือธารพระกร ประคำ ดอกบัว ช้อน คันธนู หม้อน้ำอมฤต คัมภีร์พระเวท ทรงหงส์เป็นพาหนะ มีพระชายาคือพระสุรัสวดี เป็นผู้สร้างวรรณะสี่ขึ้นมา เป็นผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวท เป็นบิดาทุกสิ่งในสามโลก เป็นผู้ลิขิตชะตาชีวิตมนุษย์ เป็นหนึ่งในพระตรีมูรติ ไม่มีวันเกิด ไม่มีวันตาย มีชีวิตเป็นอมตะ

ส่วนพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเทพประเภทหนึ่งที่ไม่เสพกามคุณ มีจำนวนมหาศาลอาศัยอยู่ในพรหมภูมิ เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่มีกุศลมาก มีกำเนิดมาจากมนุษย์ที่บรรลุนิพพานสมบัติ เมื่อสิ้นอายุขัยในพรหมภูมิต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏตามกรรม ไม่ได้เป็นอมตะ มีเพียงใบหน้าเดียว มีสองมือ ไม่ได้เป็นผู้ลิขิตชะตาของมนุษย์ ไม่ได้เป็นพระผู้สร้าง ไม่ได้เป็นบิดาของใคร ไม่มีพาหนะทรง มีปิติและสุขเป็นภักขาหาร

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ, พรหมในพุทธศาสนาเถรวาท, พรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

Abstract

The purpose of this article is to study the comparison, it was found that they have the same meaning, that is, the Brahmas in Theravada Buddhism and Brahman-

Hinduism are both gods, enjoy happiness in the same palace, have the same Brahma world as their residence, have the same power, have the same bright aura, have the same physical form, have the same external characteristics, and have the same comfortable life. The different meanings are that the Brahmas in Brahman-Hinduism are great gods, are the gods of mercy, are the creators of everything in the three worlds, there is only one of them, they were born by themselves, have a red body, have four faces, have eight arms, each hand holds a scepter, a rosary, a lotus, a spoon, a bow, a pot of immortality, the Vedas, ride a swan as a vehicle, have a wife named Saraswati, are the creators of the four castes, are the originators of the Vedas, are the fathers of everything in the three worlds, are the writers of human destiny, are one of the Trimurti, have no birth date, no death date, and are immortal.

As for the Brahmas in Theravada Buddhism, they are a type of God who do not indulge in sensual pleasures. They are in great numbers and live in the Brahma realm. They are a type of being with great merit. They were born from humans who had attained the state of meditation. When their life in the Brahma realm ended, they had to go through the cycle of birth and death in samsara according to their karma. They are not immortal, have only one face, two hands, are not the writer of human destiny, are not the creator, are not anyone's father, have no vehicle, and have joy and happiness as their food.

Keyword: Comparison, Brahma in Theravada Buddhism, Brahma in Brahman-Hinduism

บทนำ

ในพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่า พรหมเป็นเทพในพรหมโลก เป็นโลกที่ปราศจากกาม ในพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งเป็นสองประเภท ได้แก่ รูปพรหม คือพรหมที่มีรูป อรูปพรหม คือพรหมที่ไม่มีรูป พระไตรปิฎกกล่าวว่า พรหมมีอายุทิพย์ มีรัศมีที่แผ่ออกจากสรีระ เหตุที่มาบังเกิดเป็นพรหม พุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า มนุษย์ผู้มีคุณธรรมสูง ดำรงตนในพรหมวิหาร คือเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ประพฤติตามคุณธรรมที่ประเสริฐ ครั้นละอัฐภาพจากมนุษย์ ย่อมเข้าถึงฐานะแห่งพรหม พระอภิธรรมปิฎกแสดงไว้ว่า พรหมเกิดจากมนุษย์ผู้ทำบุญด้วยสมาธิ ทำทานให้เกิดขึ้น มีปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ละอัฐภาพมนุษย์ย่อมเกิดในพรหมโลก พุทธศาสนาเถรวาทไม่เน้นให้บูชาพรหม แต่ให้ยึดมั่นในพรหมวิหาร เป็นคุณธรรมของผู้ใหญ่ บุคคลใดมีพรหมวิหารธรรม ย่อมเป็นพรหมผู้ประเสริฐ อาทิ เช่น บิดามารดา มีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ล้วนเป็นพรหมของบุตร (พระพรหมโมลี, 2555)

ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นเทพสูงสุด เป็นเทพผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ รวมถึงสัตว์ทั้งหลาย เป็นเทพผู้ลิขิตชีวิตมนุษย์ มีอยู่เพียงองค์เดียว คัมภีร์พระเวทกล่าวว่า พรหมเป็นผู้สร้าง

บุคคลวรรณะทั้งสี่ ให้กำเนิดจากอวัยวะแต่ละส่วน พรหมณ์กำเนิดจากพระโอษฐ์ กษัตริย์กำเนิดจากพระอุระ แพศย์กำเนิดจากพระเพลา ศูทรกำเนิดจากพระบาท คัมภีร์พรหมปุราณะกล่าวว่า พรหมเป็นผู้ลิขิตความเป็นไปทุกสรรพสิ่ง เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ พรหมเป็นผู้รู้ความเคลื่อนไหวของสรรพชีวิต เหตุการณ์สำคัญของโลกอยู่ในสายตาของพรหม คัมภีร์พรหมไววรตปุราณะกล่าวว่า พรหมทรงถือกำเนิดขึ้นมาโดยพระศิวะ ใช้พระหัตถ์ข้างหนึ่งลูบพระหัตถ์อีกข้างหนึ่ง พลันบังเกิดแสงขึ้นมาในพระหัตถ์ พรหมจึงถือกำเนิดออกมาจากแสง เหตุผลที่พระศิวะต้องการสร้างโลก จึงให้กำเนิดพรหมขึ้นมาเพื่อภารกิจนี้ คัมภีร์พรหมานพปุราณะกล่าวว่า พรหมถือกำเนิดในดอกบัว และดอกบัวนี้ได้ผุดขึ้นมาจากพระนาภีของวิษณุ คือวิษณุมีมาก่อนทุกสิ่ง พระองค์ต้องการสร้างโลกจึงให้กำเนิดพรหมขึ้นมาเพื่อภารกิจนี้ พรหมเกิดขึ้นมาโดยไม่มีสิ่งใด พระองค์ไม่มีจุดกำเนิด มีอยู่ตั้งแต่เริ่มต้นของจักรวาล เรียกว่า อาปาอะ เมื่อพรหมประสงค์ที่จะสร้างสิ่งใด จึงแบ่งตัวเองออกเป็นสองภาค คือภาคหนึ่งเป็นชาย ภาคหนึ่งเป็นหญิง ร่วมมือสร้างเทพองค์อื่นขึ้นมา ชาวฮินดูเชื่ออีกว่า พรหมมีเพียงองค์เดียว ไม่มีวันเกิด ไม่มีวันตาย หากที่กำเนิดไม่ได้ และที่สิ้นสุดไม่ได้ มีอำนาจยิ่งใหญ่อยู่เหนือสรรพสิ่งทั้งปวง ชาวฮินดูนิยมกราบไหว้ขอพรซึ่งเชื่อว่า พรหมจะประทานพรให้มีความสุข (ธนู แก้วโอภาส, 2542)

ประเทศไทยรับอิทธิพลเรื่องพรหมว่า เป็นเทพเจ้าสูงสุดและยิ่งใหญ่ นั้น มาจากคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เข้ามาเผยแผ่ในดินแดนไทย ทำให้ชาวไทยได้รับเอาคติความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนถึงพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูส่วนหนึ่งมาเป็นแนวคิดในชีวิตประจำวัน โดยมีความเชื่อว่าพรหมเป็นเทพผู้สร้าง และสามารถประทานพรให้แก่สาวกผู้ศรัทธาได้อีกด้วย พรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีรูปร่างเหมือนกัน มีลักษณะภายนอกเหมือนกัน แต่ไม่ใช่องค์เดียวกัน พรหมในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือบุคคลที่ตั้งมั่นในคุณงามความดี และมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ มนุษย์ทุกคนสามารถไปเกิดเป็นพรหมได้ หากมีความตั้งมั่นอยู่ในความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะว่าบนสวรรค์ชั้นพรหมโลกมีพรหมอยู่จำนวนมากมายมหาศาล พรหมที่ชาวไทยรู้จักกันเป็นอย่างดี คือท้าวมหาพรหม หรือพรหมธาดา ส่วนพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือพระเจ้าผู้สร้างโลกและจักรวาล ทรงเป็นบิดาของทุกสรรพสิ่งในสามโลก ตลอดจนเป็นผู้ลิขิตโชคชะตาของมนุษย์ทุกคนอีกด้วย พรหมจึงเป็นทุกอย่าง

ทำให้ผู้เขียนเกิดความสงสัยว่า พรหมตามคติพุทธศาสนาเถรวาท และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในสังคมไทย มีความเหมือนกัน และต่างกันอย่างไร ด้านกำเนิด ที่อยู่ รูปร่าง หน้าที่ อิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย และคติความเชื่อในสังคมไทย ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ ต้องหาคำตอบที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งชัดเจนเกี่ยวกับพรหมตามคติพุทธศาสนาเถรวาท และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู บทความนี้จะสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับพรหมตามคติพุทธศาสนาเถรวาท และศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคคลที่มีความสนใจเรื่องราวต่าง ๆ เมื่อมาศึกษาข้อมูลในบทความนี้แล้ว ก็จะได้คำตอบที่ชัดเจนสืบไป (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549)

เปรียบเทียบกำเนิดของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท

พรหมในคติทางพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ถือว่าเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง ที่ยังจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ ซึ่งมีชีวิตเป็นอยู่ด้วยการเข้าฌานสมาบัติเป็นอารมณ์ โดยมีอายุขัยที่ยืนยาวนานเป็นกัป อาศัยอยู่ในพรหมภูมิ หรือพรหมโลก ซึ่งเป็นภพที่ปราศจากกามคุณทั้งปวง และมีฐานะที่สูงกว่าเทวดาทั้งหลายในฉกามาพรภูมิ ในความเชื่อทางพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้กล่าวถึงพรหมเอาไว้ว่า พรหมไม่มีเพศเป็นชาย หรือเป็นเพศหญิง แต่มีลักษณะคล้ายกับเพศชายมากกว่า (พระพรหมโมลี, 2541)

เปรียบเทียบกำเนิดของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมในคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น ถือว่าเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง และทรงเป็นมหาเทพผู้สร้างโลก จักรวาลมนุษย์ ตลอดจนถึงสัตว์บก สัตว์น้ำทั้งหลายอีกด้วย พรหมจึงเป็นเสมือนเสมือนพระบิดาแห่งจักรวาล นอกจากนี้ พรหมยังเป็นหนึ่งในสามมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือพระองค์ทรงเป็นหนึ่งในมหาเทพพระตรีมูรติ แปลว่า การรวมร่างของทั้งสามมหาเทพ ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกจักรวาลทั้งปวง ได้แก่ พรหมเทพ คือมหาเทพผู้สร้าง วิษณุเทพ คือมหาเทพผู้รักษา และศิวะเทพ คือมหาเทพผู้ทำลาย พรหมจึงเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่พระองค์หนึ่ง ส่วนกำเนิดของพรหมมีอยู่หลายตำรา และหลากหลายคัมภีร์ด้วยกัน ในแต่ละคัมภีร์นั้นมักจะได้อ้างอิงถึงกำเนิดของพรหมเอาไว้ต่างกัน (สมัคร ปุราवास, 2554)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกำเนิดของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

กำเนิดของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท	กำเนิดของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
1) สมัยเป็นมนุษย์มีความศรัทธาในพรหมแล้วตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้บังเกิดเป็นพรหม 2) สมัยเป็นมนุษย์เป็นผู้เจริญพรหมวิหารธรรม คือเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 3) สมัยเป็นมนุษย์เป็นผู้เจริญสมถกรรมฐานแล้วได้ปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน	1) คัมภีร์ฝ่ายไวษณพนิกายกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากดอกบัว ที่ผุดขึ้นมาจากสะดือของพระวิษณุเทพ คือพระวิษณุเทพสร้างพรหมขึ้นมา 2) คัมภีร์ของฝ่ายไศวะนิกายกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากพระศิวะใช้พระหัตถ์ข้างหนึ่งลูบพระหัตถ์อีกข้างหนึ่ง บังเกิดแสงขึ้นมาและพรหมออกมาจากแสงนั้น คือพระศิวะสร้างพรหมขึ้นมา 3) คัมภีร์ปุราณะฝ่ายพรหมกล่าวว่า พรหมกำเนิดขึ้นเอง โดยไม่มีสิ่งใดมาก่อน พรหมไม่มีจุดกำเนิด ไม่มีที่สิ้นสุด พรหมเป็นบิดาทุกสรรพสิ่ง พรหมมีสถานะเป็นอาปวะ พรหมเป็นสวยัมภูและ อาตมภู คือผู้เกิดเองและผู้เป็นเอง 4) คัมภีร์พระเวทกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากไข่ทองคำ เรียกว่า หิรัณยครรภ เมื่อไข่แตกออกเป็นสองซีก ซีกบนเป็นแผ่นฟ้า ซีกล่างเป็นแผ่นดิน พรหมจึงเป็นผู้สร้างโลกและสายธาร

	5) สมัยมหากาพย์กล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากไข่ เป็นผู้สร้างโลกและน้ำ พรหมเป็นเชื้อของทุกสิ่งในไตรโลก คือสวรรค์ มนุษย์ และบาดาล
--	--

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า กำเนิดของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือกำเนิดของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ ในสมัยเป็นมนุษย์มีความศรัทธาในพรหมแล้วตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้บังเกิดเป็นพรหมในพรหมโลก ในสมัยเป็นมนุษย์เป็นผู้เจริญพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สมัยเป็นมนุษย์เป็นผู้เจริญสมถกรรมฐานแล้วได้บรรลุมรรคตั้งแต่ว่า ขั้นปฐมฌาน ทุตยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน

ส่วนกำเนิดของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ ในคัมภีร์ฝ่ายไวษณพนิกายกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากดอกบัวที่ผุดขึ้นมาจากสะดือของพระวิษณุเทพ คือพระวิษณุเทพสร้างพรหมขึ้นมา ในคัมภีร์ของฝ่ายไศวะนิกายกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากพระศิวะใช้พระหัตถ์ข้างหนึ่ง ลูบพระหัตถ์อีกข้างหนึ่ง บังเกิดแสงขึ้นมาและพรหมออกมาจากแสงนั้น คือพระศิวะสร้างพรหมขึ้นมา ในคัมภีร์ปุราณะฝ่ายพรหมกล่าวว่า พรหมกำเนิดขึ้นเอง โดยไม่มีสิ่งใดมาก่อน พรหมไม่มีจุดกำเนิดไม่มีที่สิ้นสุด พรหมเป็นบิดาทุกสรรพสิ่ง พรหมมีสถานะเป็นอาปวะ พรหมเป็นสวยามภูและ อาตมภู คือผู้เกิดเองและผู้เป็นเอง ในคัมภีร์พระเวทกล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากไข่ทองคำ เรียกว่า หิรัณ्यครม เมื่อไข่แตกออกเป็นสองซีก ซีกบนเป็นแผ่นฟ้า ซีกล่างเป็นแผ่นดิน พรหมจึงเป็นผู้สร้างโลกและสายธาร ในสมัยมหากาพย์กล่าวว่า พรหมกำเนิดมาจากไข่ เป็นผู้สร้างโลกและน้ำ พรหมเป็นเชื้อของทุกสิ่งในไตรโลก คือสวรรค์ มนุษย์ และบาดาล

เปรียบเทียบรูปร่างของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท

ในคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้มีการกล่าวถึงพรหมเอาไว้ว่า พรหมไม่ปรากฏเพศว่าเป็นชาย หรือว่าเป็นเพศหญิงแต่อย่างใดเลย แต่ก็ได้มีรูปร่างลักษณะ ที่คล้ายคลึงกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื่องด้วยพรหมนั้นไม่มีเพศปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เหมือนอย่างกับเหล่าเทวดาทั้งหลายในฉกามาพจรภูมิ พรหมจึงเป็นเทวดาจำพวกหนึ่ง ที่ไม่เสพกามคุณทั้งปวง และไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณทั้งหลาย พวกพรหมจึงอยู่ในฐานะที่บริสุทธิ์กว่าเทวดาทั้งหลาย (เสฐียร พันธรัณย์, 2542)

เปรียบเทียบรูปร่างของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้น คัมภีร์พระเวทระบุเอาไว้ว่า พรหมทรงเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในจักรวาล ทรงเป็นมหาเทพผู้สร้างโลก เทวดา มนุษย์ สัตว์ทั้งหลาย รวมถึงสรรพสมุนไพรรวมถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้ คัมภีร์พรหมปุราณะยังกล่าวถึงพรหมเอาไว้ว่า พรหมทรงเป็นมหาเทพแห่งความเมตตา กรุณา และทรงเป็นหนึ่งในมหาเทพพระตรีมูรติ คัมภีร์ปุราณะกล่าวถึงพรหมเอาไว้ว่า พรหมเทพทรงเป็นมหาเทพ ผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวท

มนุษย์ทั้งหลายล้วนกำเนิดมาจากส่วนต่าง ๆ ของพรหม พรหมจึงเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดสิ่งทั้งปวงในจักรวาล สรรพชีวิตล้วนอยู่ในความควบคุมของพรหม รูปร่างลักษณะของพรหมนั้น คัมภีร์พระเวทรวมถึงคัมภีร์ปุราณะหลายเล่ม ได้มีการกล่าวถึงรูปร่างลักษณะของพรหมเอาไว้ต่างกัน (สุนทร ณ รังสี, 2545) ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปร่างของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

รูปร่างของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท	รูปร่างของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
1) พรหมไม่เสพงามคุณ	1) พรหมมีรูปร่างงดงามมาก
2) พรหมไม่บริโภคอาหาร	2) พรหมไม่มีเหงื่อไคล
3) พรหมไม่มีการขับถ่าย	3) พรหมเป็นอมตะตลอดกาล
4) พรหมมีอายุยืนยาวเป็นกัปและมหากัป	4) พรหมไม่กระพริบตาเลย
5) พรหมมีฤทธิ์อำนาจมาก	5) พรหมมีกายตั้งตรงตลอดเวลา
6) พรหมไม่มีเพศปรากฏแต่คล้ายเพศชายมาก	6) พรหมมีพระสุระเสียงดังกังวาน
7) พรหมมีรัศมีที่แผ่ซ่านออกจากกายสว่างไสว	7) พรหมไม่มีการขับถ่าย
8) พรหมมีความสุขอันเกิดจากฌานสมาบัติ	8) พรหมไม่มีเงา
9) พรหมมีฐานะที่สูงกว่าเทวดาในกามาวจรภูมิ	9) พรหมมีรูปร่างเหมือนหนุ่มอายุ 25 ปี
10) พรหมอาศัยอยู่ในพรหมวิมานบนพรหมโลก	10) พรหมมีฝ่าเท้าที่ไม่สัมผัสพื้นดิน
11) พรหมมีกายตั้งตรง	11) พรหมมีพรวิเศษมากมาย
12) พรหมมีรูปร่างงดงามมาก	12) พรหมคุ้มครองผู้ทำความดีและกตัญญู
13) พรหมมีรูปกายเป็นทิพย์	13) พรหมมีอยู่สี่พระพักตร์
14) พรหมมีเสียงดังกังวานมาก	14) พรหมมีอยู่สี่พระโอษฐ์
15) พรหมมีเสียงไพเราะมาก	15) พรหมมีอยู่แปดพระกร
16) พรหมนั่งในท่าเดียว มีกายตรง กายไม่เอียง	16) พรหมมีดอกไม้มทิพย์คล้องพระศอ
17) พรหมมีหน้าเดียวไม่ได้มีสี่หน้า	17) พรหมเป็นนปฐกสิงค์เพศ
18) พรหมมีใบหน้ากลมเกลี้ยงสวยงามมาก	18) พรหมสามารถมองเห็นได้ทั่วทุกทิศ
19) พรหมมีรัศมีประภัสสรสว่างกว่าพระอาทิตย์	19) พรหมเป็นมหาเทพผู้สร้างโลกจักรวาล
20) พรหมมีสีกายใสสว่างดุจดวงจันทร์พันดวง	20) พรหมเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของทุกคน
21) พรหมมีเกศางดงามเหนือศีรษะประดับขลุ่ย	21) พรหมมีสี่หน้าแต่ละหน้าคือพระเวททั้งสี่
22) พรหมมีอวัยวะที่ต่อกันไม่มีตำหนิปรากฏ	22) พรหมมีผิวกายสีแดง (ไวษณพนิกาย)
23) พรหมมีศีรษะ เข้า ศอก กลมเกลี้ยงเสมอกัน	23) พรหมมีผิวกายสีขาว (ไศวะนิกาย)
24) พรหมมีใบหน้าทีมนุดม่งใสงดงามมาก	24) พรหมทรงหงส์ทองเป็นเทพพาหนะ
25) พรหมเสวยสุขในพรหมโลกตราบนานอายุขัย	25) พระหัตถ์ทั้งสี่ของพรหมถือหม้อน้ำอมฤต ไม่เท้า อนุญาตให้ คัมภีร์พระเวท และประคำ

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า รูปร่างของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือรูปร่างของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พรหมไม่เสพงามคุณ พรหมไม่บริโภคอาหาร พรหมไม่มี

การขบถ่าย พรหมมีอายุชั้ยยืนยาวเป็นกัปและมหากัป พรหมมีฤทธิ์อำนาจมาก พรหมไม่มีเพศปรากฏแต่คล้ายเพศชายมาก พรหมมีรัศมีที่แผ่ช่านออกจากกายสว่างไสว พรหมมีความสุขอันเกิดจากฌานสมาบัติ พรหมมีฐานะที่สูงกว่าเทวดาในกามาวจรภูมิ พรหมอาศัยอยู่ในพรหมวิมานบนพรหมโลก พรหมมีกายตั้งตรง พรหมมีรูปร่างงามมาก พรหมมีรูปกายเป็นทิพย์ พรหมมีเสียงดังกังวานมาก พรหมมีเสียงไพเราะมาก พรหมนั่งในท่าเดียว มีกายตรง กายไม่เอียง พรหมมีหน้าเดียวไม่ได้มีสี่หน้า พรหมมีใบหน้าที่กลมเกลี้ยงสวยงามมาก พรหมมีรัศมีประภัสสรสว่างกว่าพระอาทิตย์ พรหมมีสีกายใสสว่างดุจดวงจันทร์พันดวง พรหมมีเกศางดงามเหนือศีรษะประดับขงา พรหมมีอวัยวะที่ต่อกันไม่มีตำหนิปรากฏ พรหมมีศีรษะ เข้าศอก กลมเกลี้ยงเสมอกันพรหมมีใบหน้าที่ผุดผ่องใสงดงามมาก พรหมเสวยสุขในพรหมโลกตราบสิ้นอายุชั้ย

รูปร่างของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ พรหมมีรูปร่างงดงามมาก พรหมไม่มีเหงื่อไคล พรหมเป็นอมตะตลอดกาล พรหมไม่กระพริบตาเลย พรหมมีกายตั้งตรงตลอดเวลา พรหมมีพระสุรัสเสียงดังกังวาน พรหมไม่มีการขบถ่าย พรหมไม่มีเงา พรหมมีรูปร่างเหมือนหนุ่มอายุ ๒๕ ปี พรหมมีฝ่าเท้าที่ไม่สัมผัสพื้นดิน พรหมมีพระวิเศษมากมาย พรหมคุ้มครองผู้ทำความดีงามและความกตัญญูตเวที พรหมมีอยู่สี่พระพักตร์ พรหมมีอยู่สี่พระโอษฐ์ พรหมมีอยู่แปดพระกร พรหมมีดอกไม้ทิพย์คล้องพระศอก พรหมเป็นนปงสกลิงค์เพศ พรหมสามารถมองเห็นได้ทั่วทุกทิศ พรหมเป็นมหาเทพผู้สร้างโลกจักรวาล พรหมเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของทุกคน พรหมมีสี่หน้าแต่ละหน้าคือพระเวททั้งสี่ พรหมมีผิวกายสีแดง (ไวษณพนิกาย) พรหมมีผิวกายสีขาว (ไศวะนิกาย) พรหมทรงหงส์ทองเป็นเทพพาหนะ พระหัตถ์ทั้งสี่ของพรหมถือหม้อน้ำอมฤต ไม้เท้า ธนูปริวิตะ คัมภีร์พระเวท และลูกประคำ

เปรียบเทียบที่อยู่ของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท

พรหมในคติพุทธศาสนาเถรวาทนั้น นับว่าเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง ที่ไม่ต้องบริโภคอาหาร และไม่มีการขบถ่ายเหมือนอย่างมนุษย์ เพราะว่าพรหมเป็นผู้ปราศจากกามราคะทั้งปวง เือบอ้อมด้วยฌานสมาบัติเป็นอารมณ์ พวกพรหมทั้งหลายมีอายุชั้ย ที่ยืนยาวกว่าเทวดาเป็นมหากัป ซึ่งพรหมมีฐานะที่สูงกว่าเหล่าเทวดาในสวรรค์ พรหมในแต่ละชั้นก็จะมีอายุชั้ยที่ต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่ได้สร้างสมมา ในสมัยที่ยังเป็นมนุษย์ว่า มากหรือน้อยเพียงใด ส่วนที่อยู่ของพรหมนั้นมักจะมีชื่อเรียก ที่แตกต่างกันออกไป บางแห่งเรียกว่า พรหมภูมิ แต่ว่าในบางคติเรียกว่า พรหมโลก และในบางคัมภีร์มักจะเรียกว่า พรหมวิมาน (พื้น ดอกบัว, 2555)

เปรียบเทียบที่อยู่ของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมในคติศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทรงเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ ทรงเป็นหนึ่งในมหาเทพพระตรีมูรติ คัมภีร์พรหมปุราณะกล่าวถึงพรหมเอาไว้ว่า พรหมทรงมีสี่พระพักตร์ มีแปดพระกร พระศอกทรงสวมลูกประคำ แต่ละพระหัตถ์ทรงถือดอกบัว หม้อน้ำอมฤต ทรงหงส์เป็นเทพพาหนะ และทรงมีพระชายา คือพระแม่สุรัสวดี และพระแม่สุรัสวดีนั้น พระองค์ทรงเป็นพระมหาเทวีผู้ยิ่งใหญ่ ทรงเป็นหนึ่งในพระมหาเทวีตรีศักติ ทรงเป็นพระมหาเทวีแห่งศิลปะวิทยาการ ตลอดจนความรอบรู้ สมัยพระเวทมีความเชื่อว่า พรหมทรงสร้างมวลมนุษย์ทั้งหลายจากส่วน

ต่าง ๆ ของพระองค์ ได้แก่ สร้างพราหมณ์ขึ้นมาจากพระโอษฐ์ สร้างกษัตริย์ขึ้นมาจากพระอุระ สร้างแพศย์ขึ้นมาจากพระอุทร สร้างศูทรขึ้นมาจากเท้า ที่อยู่ของพรหมนั้นคัมภีร์พระเวท รวมถึงคัมภีร์ปุราณะหลายเล่มกล่าวเอาไว้ไม่เหมือนกัน ตำราบางเล่มกล่าวว่า พรหมอาศัยอยู่ในพรหมโลก บางคัมภีร์กล่าวเอาไว้ว่า พรหมทรงอาศัยอยู่ในพรหมวิมาน บางแห่งได้กล่าวเอาไว้ว่า พรหมทรงอาศัยอยู่ทุกหนแห่งในจักรวาล

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบที่อยู่ของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ที่อยู่ของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท	ที่อยู่ของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
1) พรหมวิมาน (รูปพรหมและอรุปรหม)	1) สวรรค์ชั้นพรหม
2) พรหมโลก (รูปพรหมและอรุปรหม)	2) สวรรค์ชั้นสูงสุด
3) พรหมภูมิ (รูปพรหมและอรุปรหม)	3) พรหมพญานา
4) พรหมสถาน (รูปพรหมและอรุปรหม)	4) พรหมโลก
	5) พรหมวิมาน

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า ที่อยู่ของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือที่อยู่ของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พรหมวิมาน (รูปพรหมและอรุปรหม) พรหมโลก (รูปพรหมและอรุปรหม) พรหมสถาน (รูปพรหมและอรุปรหม) พรหมภูมิ (รูปพรหมและอรุปรหม) ที่อยู่ของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ สวรรค์ชั้นพรหม สวรรค์ชั้นสูงสุด พรหมพญานา พรหมโลก และพรหมวิมาน

เปรียบเทียบบทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท

พรหมในคติความเชื่อพุทธศาสนาเถรวาท มีการแบ่งพวกพรหมออกเป็นสองประเภท ได้แก่ รูปพรหม คือพรหมที่มีรูป และอรุปรหม คือพรหมที่ไม่มีรูป ซึ่งรูปพรหมหรือรูปาวจรภูมิ มีอยู่ 16 ชั้น และอรุปรหม หรือรูปาวจรภูมิ มีอยู่ 4 ชั้น พรหมในแต่ละชั้นจะไม่เสพกามคุณ เพราะว่าพรหมโลกเป็นภพที่ปราศจากกามคุณ บทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทมีความต่างกัน พรหมบางตนเป็นมิชฌาธิฐ พรหมบางตนเป็นสัมมาธิฐ พรหมบางตนรักษาคัมภีร์ของพุทธศาสนา พรหมบางตนพยายามทำลายพุทธศาสนาและพรหมบางตนถูกรมรดลใจ (พระธรรมปิฎก, 2545)

เปรียบเทียบบทบาทของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ชาวฮินดูมีความเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้สร้างจักรวาล และสร้างมนุษย์ขึ้นมา รวมถึงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย คติทางไทยมีความเชื่อว่า พรหมเป็นพระเป็นเจ้าของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมเป็นมหาเทพผู้ลิขิตชะตาชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า พรหมลิขิต นอกจากนี้ ชาวไทยบางส่วนยังมีความเชื่อเรื่องพรหม ที่รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือบุคคลใดกราบไหว้บูชาพรหม ด้วยความเคารพศรัทธาในพรหม บุคคลนั้นย่อมได้รับพรวิเศษจากพรหม และได้รับการคุ้มครองจากองค์พรหม คติความเชื่อของชาวฮินดูและชาวไทยบางส่วน มีความเชื่อว่าพรหมเป็นเทพเบื้องบน ที่มีความเมตตากรุณา

ต่อมนุษย์ผู้ศรัทธาในพระองค์ บทบาทหน้าที่ของพรหมมีอยู่หลายด้านด้วยกัน คือพรหมในฐานะผู้สร้าง ผู้รักษา ผู้ทำลาย ตลอดจนเป็นผู้บันดาลความสำเร็จให้บังเกิดขึ้นแก่ชาวโลก (พื้น ดอกบัว, 2555)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบบทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

บทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท	บทบาทของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
1) ทำวามหาพรหมสงวน้ำอภิเชกให้แด่พระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา 2) ทำวามหาพรหมทรงประกาศพุทธโกลาหลแก้วมวลงมนุษย์ว่า ในอีกแสนปีข้างหน้าจะมีพระสัพพัญญูมาตรัสรู้ธรรม เพื่อโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ 3) ตอนพระโพธิสัตว์ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดา ยังไม่ถึงพันปฐพี ทำวามหาพรหมทั้งสี่นำตาข่ายทอง มารองรับพระโพธิสัตว์เอาไว้ 4) ตอนพระโพธิสัตว์ประสูติจากครรภ์พระมารดา เทวะบุตรพรหมบันดาลให้น้ำร้อนน้ำเย็นตกลงจากพรหมโลก เพื่อสรงวรกายพระโพธิสัตว์ 5) เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาภูมิการ พรหมทรงนำเครื่องบริขารทั้ง 8 มาถวาย 6) ทำวามหาพรหมลงมาจากพรหมโลกทรงนำเครื่องทรงเจ้าชายสิทธัตถะ อัญเชิญนำไปเก็บไว้ในทูลสเจดีย์สูง 12 โยชน์ในพรหมโลกชั้นออกนิมิตสุทธาวาสภูมิ อันเป็นพรหมโลกชั้นที่ 16 7) ทำวามหาพรหมทรงนำเอาทิพยเศวตฉัตรมากางกั้นเบื้องบน ที่นางสุชาดาหุงข้าวมธุปายาส 8) เมื่อพุทธองค์ทรงกำหนดอานาปานสติ ประกาศมหาปณิธานสี่ประการ พญามารพร้อมเสนามารมาผจญพุทธองค์ ทำวามหาพรหมทรงตกพระทัยถึงฉัตรแก้ว แล้วหนีไปยังพรหมโลก 9) เมื่อพุทธองค์ตรัสรู้ธรรมใหม่ๆ ทรงท้อพระทัยในการแสดงธรรมโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ มหาพรหมรู้วาระจิตของพุทธองค์ เสด็จลงมาจากพรหมโลก เพื่อกราบทูลอาราธนาให้ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะว่ามีกิเลสเบาบางเบาอยู่	1) พรหมเป็นเทพผู้ให้กำเนิดทุกสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก 2) พรหมเป็นหนึ่งในสามมหาเทพตรีมูรติที่ยิ่งใหญ่ คือพรหมเทพ วิษณุเทพ และศิวะเทพ 3) พรหมเป็นบิดาของเทวดา ยักษ์ อสูร รากษส คนธรรพ์ ครุฑ นาค และมนุษย์ 4) พรหมเป็นมหาเทพผู้สร้างและทำลายล้างโลกในคราวเดียวกัน 5) พรหมเป็นที่บูชาของเทพ ยักษ์ อสูร 6) พรหมประทานพรให้สาวกผู้ศรัทธาในพระองค์โดยไม่เลือกหน้า 7) พรหมเป็นต้นตระกูลของยักษ์ รากษส และอสูรทั้งหลายในรามายณะ 8) พรหมเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในพรหมปุราณะ 9) พรหมเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในสามโลกในคัมภีร์ปุราณะ 10) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระศิวะเทพในคัมภีร์พรหมปุราณะ 11) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระวิษณุเทพในคัมภีร์พรหมปุราณะ 12) พรหมเป็นมหาเทพที่เคารพบูชาของบรรดาเทพทั้งหลายในสามโลก 13) พรหมเป็นภาคหนึ่งของพระวิษณุเทพในคัมภีร์วราหะปุราณะ 14) ในสมัยปุราณะฐานะของพรหมตกต่ำลงมามาก ซึ่งพรหมเคยโดนพระศิวะเทพสาปและลงโทษร้ายแรงมาก

10) พกพรหมผู้เป็นสัสสตทิฐิ เห็นว่าพรหมโลกเป็นภพที่เที่ยงแท้ที่สุด พุทธรังค์ทรงเปิดเผยให้รู้ว่า พรหมโลกไม่ได้ยั่งยืนอย่างที่เราเข้าใจ แต่มีอายุยืนเป็นกับเท่านั้นมีนิพพานเท่านั้นที่เที่ยงแท้ 11) เกวัญภูสตรกล่าวถึงพรหมเป็นผู้ไม่รู้ เป็นผู้ด้อยกว่าพระพุทธเจ้า เพราะว่าพรหมตอบปัญหาหาญทุตรูปสี่ไม่ได้ แต่พระพุทธองค์ตอบได้ 12) พรหมผู้มีทิฐิชั่วกล่าวว่า สมณพราหมณ์ในโลกนี้ไม่สามารถมายังพรหมโลกได้ พระพุทธรังค์จึงเสด็จไปโปรดพร้อมด้วยพระอรหันต์ 5 รูป เพื่อคลายความเป็นมิจฉาทิฐิของพรหมผู้นั้น 13) ตฤปจเจกพรหม เข้าไปหาพระโกกาลิก สอนให้พระโกกาลิกเลื่อนในพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ แต่พระโกกาลิกปฏิเสธกล่าวว่า ตฤปจเจกพรหมเป็นพระอนาคามี ทำไมยังมาวุ่นวายในเมืองมนุษย์ พระโกกาลิกมรณภาพแล้ว เกิดในปทุมนรก เพราะอาฆาตพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร 14) เมื่อพุทธรังค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพุทธมารดา มหาพรหมเนรมิตบันไดเงิน เพื่อมาส่งพระพุทธรังค์ที่สังกัสสนคร	15) ในคัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวว่า พรหมเทพได้ส่งพระนารายณ์ลงมาปราบยักษ์ทศกัณฐ์ในมหากาพย์รามายณะ 16) ในสมัยปุราณะกล่าวว่า พระศิวะเทพและพระพรหมเทพเป็นองค์เดียวกัน 17) พรหมเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของทุกคนบนโลก และควบคุมทุกสิ่งบนโลก 18) พรหมเป็นผู้กำหนดเวลาในสามโลก คือ สวรรค์ มนุษย์ และบาดาล 19) พรหมเป็นผู้สร้างธาตุทั้ง 5 คือดิน น้ำ ลม ไฟ และอากาศ 20) เมื่อโลกจักรวาลถึงคราวสิ้นสุดลง พรหมจะประทานไฟบรรลัยกัลป์ เพื่อทำลายโลก จักรวาลทุกสรรพสิ่งให้หมดไหม้ เมื่อถึงเวลาสร้างโลกจึงจะสร้างโลกจักรวาลขึ้นมาอีกครั้ง
--	--

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า บทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือบทบาทของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ ทำมหาพรหมสงฆ์อภิชเนกให้แด่พระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา ทำมหาพรหมทรงประกาศพุทธโกลาหลแก่มวลมนุษย์ว่า ในอีกแสนปีข้างหน้าจะมีพระสัพพัญญูมาตรัสรู้ธรรม เพื่อโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ ตอนพระโพธิสัตว์ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดายังไม่ถึงพื้นปฐพี ทำมหาพรหมทั้งสี่นำตาข่ายทอง มารองรับพระโพธิสัตว์เอาไว้ ตอนพระโพธิสัตว์ประสูติจากครรภ์พระมารดา เทวะบุตรพรหมบันดาลให้น้ำร้อนน้ำเย็นตกลงจากพรหมโลก เพื่อสรงวรกายพระโพธิสัตว์ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา ฌกการพรหมทรงนำเครื่องบริขารทั้ง 8 มาถวาย ทำมหาพรหมลงมาจากพรหมโลกทรงนำเครื่องทรงเจ้าชายสิทธัตถะ อัญเชิญนำไปเก็บไว้ในทูลสเจดีย์สูง 12 โยชน์ในพรหมโลกชั้นอนัญญสุทธาวาสภูมิ อันเป็นพรหมโลกชั้นที่ 16 ทำมหาพรหมทรงนำเอาทิพยเศวตฉัตรมากางกั้นเบื้องบนที่นางสุชาดาหุงข้าวมธุปายาส เมื่อพุทธรังค์ทรงกำหนดอานาปานสติ ประกาศมหาปณิธานสี่ประการ พญามารพร้อมเสนามารมาผจญพุทธรังค์ ทำมหาพรหมทรงตกพระทัยถึงฉัตรแก้ว แล้วหนีไปยังพรหมโลก

เมื่อพุทธองค์ตรัสรู้ธรรมใหม่ๆ ทรงท้อพระทัยในการแสดงธรรมโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ มหาพรหมรู้วาระจิตของพุทธองค์ เสด็จลงมาจากพรหมโลก เพื่อกราบทูลอาราธนาให้ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะว่าผู้มีกิเลสเบาบางยังมีอยู่ พกพรหมผู้เป็นสัสสตทิฐิ เห็นว่าพรหมโลกเป็นภพที่เที่ยงแท้ที่สุด พุทธองค์ทรงเปิดเผยให้รู้ว่า พรหมโลกไม่ได้ยั่งยืนอย่างที่เข้าใจ แต่มีอายุยืนเป็นกัปเท่านั้น มินิพพานเท่านั้นที่เที่ยงแท้ แก้วภูฏาสตรกล่าวถึงพรหมเป็นผู้ไม่รู้ เป็นผู้ด้อยกว่าพระพุทธเจ้า เพราะว่าพรหมตอบปัญหาหมางนาครูปสี่ไม่ได้ แต่พระพุทธองค์ตอบได้ พรหมผู้มีทิฐิชั่วกล่าวว่า สมณพราหมณ์ในโลกนี้ ไม่สามารถมายังพรหมโลกได้ พระพุทธองค์จึงเสด็จไปโปรดพร้อมด้วยพระอรหันต์ 5 รูป เพื่อคลายความเป็นมิจฉาทิฐิของพรหมผู้นั้น ตูพุงเจกพรหม เข้าไปหาพระโกกาลิก สอนให้พระโกกาลิกเลื่อมในพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ แต่พระโกกาลิกปฏิเสธกล่าวว่า ตูพุงเจกพรหมเป็นพระอนาคามี ทำไมยังมาวุ่นวายในเมืองมนุษย์ พระโกกาลิกมรณภาพแล้ว เกิดในปทุมมรก เพราะอาฆาตพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร เมื่อพุทธองค์เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา มหาพรหมเนรมิตบันไดเงิน เพื่อมาส่งพระพุทธองค์ที่สังกัสสนคร

ส่วนบทบาทของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ พรหมเป็นเทพผู้ให้กำเนิดทุกสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก พรหมเป็นหนึ่งในสามมหาเทพตรีมูรติที่ยิ่งใหญ่ คือพรหมเทพ วิษณุเทพ และศิวะเทพ พรหมเป็นบิดาของเทวดา ยักษ์ อสูร รากษส คนธรรพ์ ครุฑ นาค และมนุษย์ พรหมเป็นมหาเทพผู้สร้างและทำลายล้างโลกในคราวเดียวกัน พรหมเป็นที่บูชาของเทพ ยักษ์ อสูร พรหมประทานพรให้สาวกผู้ศรัทธาในพระองค์โดยไม่เลือกหน้า พรหมเป็นต้นตระกูลของยักษ์ รากษส และอสูรทั้งหลายในรามายณะ พรหมเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในพรหมปุราณะ พรหมเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ในสามโลกในคัมภีร์ปุราณะ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระศิวะเทพในคัมภีร์พรหมปุราณะ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระวิษณุเทพในคัมภีร์พรหมปุราณะ พรหมเป็นมหาเทพที่เคารพบูชาของบรรดาเทพทั้งหลายในสามโลก พรหมเป็นภาคหนึ่งของพระวิษณุเทพในคัมภีร์วราหะปุราณะ

ในสมัยปุราณะฐานะของพรหมตกต่ำลงมามาก ซึ่งพรหมเคยโดนพระศิวะเทพสาป และลงโทษร้ายแรงมาก ในคัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวว่า พรหมเทพได้ส่งพระนารายณ์ลงมาปราบยักษ์ทศกัณฐ์ในมหากาพย์รามายณะ ในสมัยปุราณะกล่าวว่า พระศิวะเทพและพระพรหมเทพเป็นองค์เดียวกัน พรหมเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของทุกคนบนโลก และควบคุมทุกสิ่งบนโลก พรหมเป็นผู้กำหนดเวลาในสามโลก คือ สวรรค์ มนุษย์ และบาดาล พรหมเป็นผู้สร้างธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ เมื่อโลกจักรวาลถึงคราวสิ้นสุดลง พรหมจะประทานไฟบรรลัยกัลป์ เพื่อทำลายโลกจักรวาล ทุกสรรพสิ่งไหม้หมดไหม้ เมื่อถึงเวลาสร้างโลก จึงสร้างโลกจักรวาลขึ้นมาอีกครั้ง

เปรียบเทียบอิทธิพลของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท

พรหมนั้นจัดว่าเป็นเทวดาประเภทหนึ่ง ที่ได้สถิตอยู่ในพรหมภูมิ ซึ่งเป็นภพภูมิที่ปราศจากกามราคะ และมีแต่ความสงบสุขทางจิต ที่เกิดขึ้นมาจากฌานสมาบัติเท่านั้น ในคติทางพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวว่า พรหมมีความเกี่ยวข้องกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พรหมมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และ

พรหมมีความเกี่ยวข้องกับพระอรหันต์ทั้งหลาย นอกจากนี้ อิทธิพลของพรหมยังส่งผล ต่อระบบความเชื่อของชาวฮินดูและยังมีผลกระทบมาถึงชาวไทยในบางส่วนอีกด้วย (พระพรหมโมลี, 2541)

เปรียบเทียบอิทธิพลของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมเป็นหนึ่งในพระตรีมูรติ ชาวฮินดูต่างมีความเชื่อว่า พรหมเป็นพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คัมภีร์พรหมปุราณะ มีการเรียกชื่อพรหมหลายพระนาม เช่น พรหมธาดา ประชาบดี หงสธร หงสวาหน จตุรพักตร์ ประเมษฐ์ ตำราพรหมชาติถือเป็นตำราโหราศาสตร์ ที่มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด กล่าวถึงอิทธิพลของพรหมเอาไว้ว่า ไสยเวทย์ เวทมนต์ โหราศาสตร์ ทักษายากรณ์ และการทำนายลักษณะต่างๆ ล้วนมีที่มาจากพรหมทั้งสิ้น พรหมเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยา ความรู้ทั้งปวงให้แก่พราหมณ์ พราหมณ์จึงถูกจัดอยู่ในฐานะแห่งอาจารย์ ผู้ทรงความรู้สูงสุดในศาสนา อิทธิพลของพรหมมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมนุษย์ทั้งหลาย รวมทั้งชาวฮินดูและชาวไทย ที่มีความเชื่อเรื่องเทพ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (พระพนิช ญาณชีโว, 2550)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบอิทธิพลของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

อิทธิพลของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท	อิทธิพลของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู
1) พรหมเป็นเทพตนหนึ่ง โดยมีหน้าที่ปกป้องพระพุทธรูปศาสนา	1) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดตำราพรหมชาติ
2) พรหมมีหน้าที่คอยช่วยเหลือ ท่านพระมหาโพธิสัตว์ในพระชาติที่ทรงบำเพ็ญเพียรบารมี	2) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดตำราโหราศาสตร์
3) พรหมมีหน้าที่คอยคุ้มครอง และช่วยเหลือพระพุทธรูป และคอยอุปถัมภ์พระพุทธรูป	3) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาสมัยพระเวท
4) พรหมมีบทบาทหน้าที่คอยช่วยเหลือพระอรหันตสาวกทั้งหลาย	4) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดวรรณคดีทั้งสี่ในอินเดีย คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร
5) พรหมประเภทปุคคละอริยฐาน คือบิดามารดา ถือว่าเป็นพรหมของบุตร	5) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดมนตรา ไสยศาสตร์ มนต์
6) พรหมประเภทธรรมาธิษฐาน คือการใช้หลักพรหมวิหาร อริยสัจสี่ อริยมรรคนำมาประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความเป็นพรหม	6) พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระเวททั้งสี่ขึ้นมา คือ ฤคเวท สามเวท ยชุรเวท และอถรรพเวท
7) พรหมเป็นคำเรียกพระพุทธรูปยุคแรก คำว่า พรหมจรรย์ คือปฏิบัติบริสุทธิ์ดุจพรหม	7) พรหมเป็นส่วนหนึ่งของมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสาม คือพรหมเทพ วิษณุเทพ และศิวะเทพ
8) พรหมเป็นคำเรียกพระอริยบุคคลสี่จำพวก คือ โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหันต์	8) พรหมปรากฏอยู่ในคัมภีร์ฤคเวท หมายถึง บทสวดศักดิ์สิทธิ์ เป็นบทสวดเกี่ยวกับความเป็นมาของโลกและจักรวาล
9) พุทธศาสนิกชนชาวไทยเชื่อว่า พรหมเป็นเทพผู้มีฤทธิ์ จึงบูชาพรหมด้วยจิตที่บริสุทธิ์ เพราะหวังว่าพรหมจะคุ้มครองให้รอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ	9) สมัยฤคเวทมีความคิดเรื่องโลกจักรวาลว่า พรหมเป็นเทพผู้สร้างโลกและจักรวาล
	10) คัมภีร์พราหมณะและอุปนิษัทกล่าวว่า พรหมที่อยู่ในพราหมณะเก่าสุด มีความหมายเพียงเป็นการสวดอ้อนวอน และเป็นความศักดิ์สิทธิ์ ที่ถูกเล่าสืบเนื่องมาเท่านั้น

และประทานพรให้ผู้บูชาได้แต่ความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป	
---	--

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า อิทธิพลของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คืออิทธิพลของพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ พรหมเป็นเทพตนหนึ่ง โดยมีหน้าที่ปกป้องพระพุทธศาสนา พรหมมีหน้าที่คอยช่วยเหลือ ท่านพระมหาโพธิสัตว์ในพระชาติที่ทรงบำเพ็ญเพียรบารมี พรหมมีหน้าที่คอยคุ้มครอง และช่วยเหลือพระพุทธเจ้า และคอยอุปฐากพระพุทธองค์ พรหมมีบทบาทหน้าที่คอยช่วยเหลือพระอรหันตสาวกทั้งหลาย พรหมประเภทบุคลลาธิฐาน คือบิดา มารดา ถือว่าเป็นพรหมของบุตร พรหมประเภทธรรมาธิฐาน คือการใช้หลักพรหมวิหาร อริยสัจสี่ อริยมรรคนำมาประพฤติปฏิบัติตามเพื่อความเป็นพรหม พรหมเป็นคำเรียกพระพุทธศาสนายุคแรก คำว่าพรหมจรรย์ คือปฏิบัติบริสุทธิ์ดุจพรหม พรหมเป็นคำเรียกพระอริยบุคคลสี่จำพวก คือโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหันต์ พุทธศาสนิกชนชาวไทยเชื่อว่า พรหมเป็นเทพผู้มีฤทธิ์จึงบูชาพรหมด้วยจิตที่บริสุทธิ์ เพราะหวังว่าพรหมจะคุ้มครองให้รอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ และประทานพรให้ผู้บูชาได้แต่ความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

ส่วนอิทธิพลของพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดตำราพรหมชาติ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดตำราโหราศาสตร์ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาสมัยพระเวท พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดวรรณคดีในอินเดีย คือพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดมนตรา ไสยศาสตร์ มนต์ พยากรณ์ศาสตร์ ตำราดูลักษณะต่าง ๆ พรหมเป็นผู้ให้กำเนิดพระเวททั้งสี่ชั้นมา คือฤคเวท สามเวท ยชุรเวท และอถรรพเวท พรหมเป็นส่วนหนึ่งของมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสาม คือพรหมเทพ วิษณุเทพ และศิวะเทพ พรหมปรากฏอยู่ในคัมภีร์ฤคเวท หมายถึง บทสวดศักดิ์สิทธิ์ เป็นบทสวดเกี่ยวกับความเป็นมาของโลกและจักรวาล สมัยฤคเวทมีความคิดเรื่องโลกจักรวาลว่าพรหมเป็นเทพผู้สร้างโลก และจักรวาล คัมภีร์พราหมณะและอุปนิษatkกล่าวว่า พรหมที่อยู่ในพราหมณะเก่าสุด มีความหมายเพียงเป็นการสวด อ่อนวอน และเป็นความศักดิ์สิทธิ์ ที่ถูกเล่าสืบเนื่องมาเท่านั้น

เปรียบเทียบคติความเชื่อพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย

สังคมไทยรับเอาอิทธิพลของคติความเชื่อ เกี่ยวกับเรื่องพรหมจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพรหมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีอยู่ด้วยกันสองประเภท คือพรหมประเภทบุคลลาธิฐาน เป็นเทวดาประเภทหนึ่งมีอยู่ 20 ชั้น แบ่งออกเป็นรูปพรหม 16 ชั้น และอรูปพรหม 4 ชั้น ซึ่งตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ถือว่าพรหมประเภทบุคลลาธิฐาน คือบุคคลผู้ที่ฝึกตนจนได้ฌาน เมื่อตายแล้วไปบังเกิดเป็นพรหมในพรหมโลก และบุคคลผู้ที่ปฏิบัติตามธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นต้นว่าหลักพรหมวิหารธรรมสี่ อริยมรรคมีองค์แปดประการ จนได้เป็นผู้มีคุณอันประเสริฐที่สุด เช่น มารดา บิดา พระอรหันตสาวก พระพุทธเจ้า พรหมประเภทธรรมาธิฐานนั้น ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือการยกเอาหลักธรรมมาเป็นปฏิบัติ เพื่อไปสู่ความเป็นพรหมนั่นเอง ในพรหมจรรย์สูตรกล่าวไว้

ว่า พรหมที่เป็นธรรมาธิษฐาน โดยการกล่าวยกย่องปฏิบัติของพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ซึ่งพรหมธรรมาธิษฐานที่เป็นหลักธรรมของพรหม หรือหลักธรรมที่สามารถทำให้คนเป็นพรหมนั้น คือหลักพรหมวิหารสี่ประการ และพรหมประเภทนี้ คือ มีมารดา และบิดา เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559)

เปรียบเทียบคติความเชื่อพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสังคมไทย

พรหมในคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น คือพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด ในคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูนั้นถือว่า พรหมเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด และเป็นพระผู้เป็นเจ้าผู้สร้างโลกจักรวาล พรหมได้พัฒนาการมาจากพลังอำนาจที่เหนือธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นมาในรูปแบบของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุ ลมพายุ ได้รับการพัฒนามาจากรุ่นสู่รุ่นจากชนเผ่าหนึ่งมาสู่อีกชนเผ่าหนึ่ง จากลายมาเป็นพรหม หรือพระเป็นเจ้าสูงสุดในปรัชญายุคพระเวท และได้พัฒนาการมาเป็นสิ่งสูงสุด และเป็นปฐมเหตุของโลกจักรวาล และทุกสรรพสิ่งในโลก และนับว่าพรหมเป็นเป้าหมายที่สูงที่สุดของมวลมนุษยทั้งหลาย ที่จะกลับไปรวมตัวกันกับพรหมให้ได้มากที่สุด (ธนู แก้วโอภาส, 2542)

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบคติความเชื่อพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสังคมไทย

คติความเชื่อพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย	คติความเชื่อพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสังคมไทย
1) สังคมไทยสมัยปัจจุบันนับถือพรหม 2 ประเภท ได้แก่ - พรหมในฐานะบุคคลาธิษฐาน คือพรหมที่เป็นเทพเบื้องบนอาศัยอยู่ในพรหมโลก ไม่เสวยกามคุณ มีอายุยืนเป็นมหากัป มีรูปพรหม จำนวน 16 ชั้น และอรุปรหม จำนวน 4 ชั้น - พรหมในฐานะธรรมาธิษฐาน คือบุคคลมีธรรมประจำใจ เช่น พรหมวิหารธรรม ได้แก่ มารดา บิดา ครูบาอาจารย์ มรรคมงคลแปด ได้แก่ โสดาบัน สกิทาคามี พระอนาคามี และบุคคลที่มีปฏิบัติเป็นเลิศ และมีความประเสริฐสุด ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ ชีนาสพทั้งหลาย 2) สังคมไทยรับอิทธิพล พรหมมาจากศาสนาฮินดู ได้แก่ - เชื่อว่ามนุษย์ทุกคน อยู่ใต้อำนาจของพรหม คือพรหมลิขิต - เชื่อว่าการขอพรต่อพรหม มักนำมาซึ่งความสุขแก่ตนเอง - เชื่อว่าการบวงสรวงบูชาพรหม มักทำให้เจริญรุ่งเรืองมาก 3) เทวาลัยของพรหมในประเทศไทยมีอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ - เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า พระนคร กรุงเทพฯ	1) พรหมกับการกำเนิดโลกและมนุษย์ ได้แก่ - ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดโลก จักรวาล มนุษย์ เทวดา อสูร สัตว์ แม่น้ำ แผ่นดิน ท้องฟ้า พืชพรรณ สมุนไพร วานยา ธัญญาหารต่าง ๆ ในสามโลก คือโลกสวรรค์ โลกมนุษย์ และโลกบาดาล เรียกว่า ตริโลก - ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดวรรณะทั้งสี่ คือวรรณะกษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ และวรรณะศูทร - ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวททั้งสี่ คือคัมภีร์ฤคเวท คัมภีร์สามเวท คัมภีร์ยชุรเวท คัมภีร์อถรรพเวท 2) พรหมเป็นส่วนหนึ่งของพระตรีมูรติ ได้แก่ - พระพรหมเทพ “มะ” คือมหาเทพผู้สร้างสรรค์ - พระวิษณุเทพ “อุ” คือมหาเทพผู้ดำรงรักษา - พระศิวะเทพ “อะ” คือมหาเทพผู้ทำลายล้าง

- เทวาลัยพระพรหม อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี 4) การตั้งศาลของพรหมในสังคมไทย ได้แก่ - เพื่อให้ธุรกิจการงานเจริญก้าวหน้า - เพื่อให้ชีวิตครอบครัวมีแต่ความสงบสุข - เพื่อให้มีโชคลาภวาสนาร่ำรวยเงินทอง	3) พรหมเป็นเทพเจ้าผู้ไ้ร้วิหาร ได้แก่ - พระศิวะสาปพระพรหมว่า ขอให้ไม่มีผู้ใดบูชา - พระศิวะสาปพระพรหมว่า ขอให้ไม่มีเทวาลัย - พระศิวะสาปพระพรหมว่า จะไม่มีดอกไม้บูชา
--	---

ตารางเปรียบเทียบข้างต้นพบว่า คติความเชื่อพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย คือพรหมกับสังคมไทยในสมัยปัจจุบัน ได้แก่ สังคมไทยสมัยปัจจุบันนับถือพรหม 2 ประเภท ได้แก่ พรหมในฐานะบุคคลาธิฐาน คือพรหมที่เป็นเทพเบื้องบน อาศัยในพรหมโลก ไม่เสวยกามคุณ มีอายุยืนเป็นมหากัป มีรูปพรหม จำนวน 16 ชั้น อรูปพรหม จำนวน 4 ชั้น และพรหมในฐานะธรรมาธิฐาน คือบุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ อาทิ เช่น พรหมวิหารธรรม ได้แก่ มรดา บิดา ครูบาอาจารย์ มรรคมงคลแปด ได้แก่ โสดาบัน สกิทาคามี พระอนาคามี และบุคคลที่มีปฏิปทาเป็นเลิศและมีความประเสริฐสุด ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชินาสพทั้งหลาย สังคมไทยรับอิทธิพลเรื่องพรหมมาจากศาสนาฮินดู ได้แก่ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคน อยู่ใต้อำนาจของพรหม คือพรหมลิขิต เชื่อว่าการขอพรต่อพรหม มักจะนำมาซึ่งความสุขแก่ตนเอง เชื่อว่าการบวงสรวงบูชาพรหม มักจะทำให้เจริญรุ่งเรืองมาก เทวาลัยของพรหมในประเทศไทยมีอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า พระนคร กรุงเทพมหานคร และเทวาลัยพระพรหม อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี การตั้งศาลของพรหมในสังคมไทยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อให้ธุรกิจการงานเจริญก้าวหน้า เพื่อให้ชีวิตครอบครัวมีแต่ความสงบสุข และเพื่อให้มีโชคลาภวาสนาร่ำรวยเงินทอง

คติความเชื่อพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสังคมไทย ได้แก่ พรหมกับการกำเนิดโลกและมนุษย์ ได้แก่ ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดโลก จักรวาล มนุษย์ เทวดา อสูร สัตว์ แม่น้ำ แผ่นดิน ท้องฟ้า พืชพรรณ สมุนไพร ภูเขา ภูเขารักษาต่างๆ ในสามโลก คือโลกสวรรค์ โลกมนุษย์ โลกบาดาล เรียกว่า ตรีโลก ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดวรรณะทั้งสี่ คือวรรณะ กษัตริย์ วรรณะพราหมณ์ วรรณะแพศย์ และวรรณะศูทร ชาวฮินดูเชื่อว่า พรหมเป็นมหาเทพผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวททั้งสี่ คือคัมภีร์ฤคเวท คัมภีร์สามเวท คัมภีร์ยชุรเวท คัมภีร์อถรรพเวท พรหมเป็นส่วนหนึ่งของพระตรีมูรติ ได้แก่ พระพรหมเทพ “มะ” คือมหาเทพผู้สร้างสรรค์ พระวิष्ณูเทพ “อุ” คือมหาเทพผู้ดำรงรักษา พระศิวะเทพ “อะ” คือมหาเทพผู้ทำลายล้าง และพระพรหมเป็นเทพเจ้าผู้ไ้ร้วิหาร ได้แก่ พระศิวะสาปพระพรหมว่าขอให้ไม่มีผู้ใดบูชา พระศิวะสาปพระพรหมว่าขอให้ไม่มีเทวาลัย และพระศิวะสาปพระพรหมว่าจะไม่มีดอกไม้บูชา

บทสรุป

การเปรียบเทียบพบว่า มีนัยที่เหมือนกัน คือพรหมในพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นเทพเหมือนกัน เสวยสุขอยู่ในนิมานเหมือนกัน มีพรหมโลกเป็นที่อยู่เหมือนกัน มีอานาภาพเหมือนกัน มีรัศมีกายสว่างไสวเหมือนกัน มีรูปกายเหมือนกัน มีลักษณะภายนอกเหมือนกัน มี

ความเป็นอยู่ที่สุขสบายเหมือนกัน มีนัยที่ต่างกัน คือพรหมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ เป็นเทพแห่งความเมตตา เป็นผู้สร้างทุกสิ่งในสามโลก มีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น กำเนิดขึ้นมาเอง มีพระวรกายสีแดง มีสี่พระพักตร์ มีแปดพระกร แต่ละพระกรถือธารพระกร ประคำ ดอกบัว ช้อน คันธนู หม้อ น้ำอมฤต คัมภีร์พระเวท ทรงหงส์เป็นพาหนะ มีพระชายาคือพระสุรัสวดี เป็นผู้สร้างวรรณคดีขึ้นมา เป็นผู้ให้กำเนิดคัมภีร์พระเวท เป็นบิดาทุกสิ่งในสามโลก เป็นผู้ลิขิตชะตาชีวิตมนุษย์ เป็นหนึ่งในพระตรีมูรติ ไม่มีวันเกิด ไม่มีวันตาย มีชีวิตเป็นอมตะ

ส่วนพรหมในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเทพประเภทหนึ่งที่ไม่เสพกามคุณ มีจำนวนมหาศาล อาศัยอยู่ในพรหมภูมิ เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่มีกุศลมาก มีกำเนิดมาจากมนุษย์ที่บรรลุนิพพานสมบัติ เมื่อสิ้นอายุขัยในพรหมภูมิต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏตามกรรม ไม่ได้เป็นอมตะ มีเพียงใบหน้าเดียว มีสองมือ ไม่ได้เป็นผู้ลิขิตชะตาของมนุษย์ ไม่ได้เป็นพระผู้สร้าง ไม่ได้เป็นบิดาของใคร ไม่มีพาหนะทรง มีปิติและสุขเป็นภักษาหาร

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2555). เหนือสามัญวิสัย. กรุงเทพฯ: ไพลิน.
- _____. (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: ศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2545). ศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2555). วิปัสสนาวงศ์. กรุงเทพฯ: ธรรมอินเทรนด์.
- _____. (วิลาศ ญาณวโร). (2541). ภูมิวิลาสินี. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พระสัทธัมมโชติกะ. (2546). ปรมัตถโชติกะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.
- พระพานิข ญาณชีโว. (2550). ไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ. (2527). พระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2555). ธรรมสารที่ปณี. กรุงเทพฯ: พุทธปรัชญา.
- ฟื้น ดอกบัว. (2555). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: บุรพาสาน.
- ธนู แก้วโสภาส. (2542). ศาสนาโลก. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สนั่น ไชยานุกุล. (2519). ปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมักร ปุราवास. (2554). ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล. กรุงเทพฯ: สยาม.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2547). ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2511). ประวัติศาสตร์ศาสนา. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. (2538). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). พลังลาวชาวอีสานมาจากไหน. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนทร ณ รังสี. (2545). ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.